

280 днів навколо світу. Том 1

Про книгу

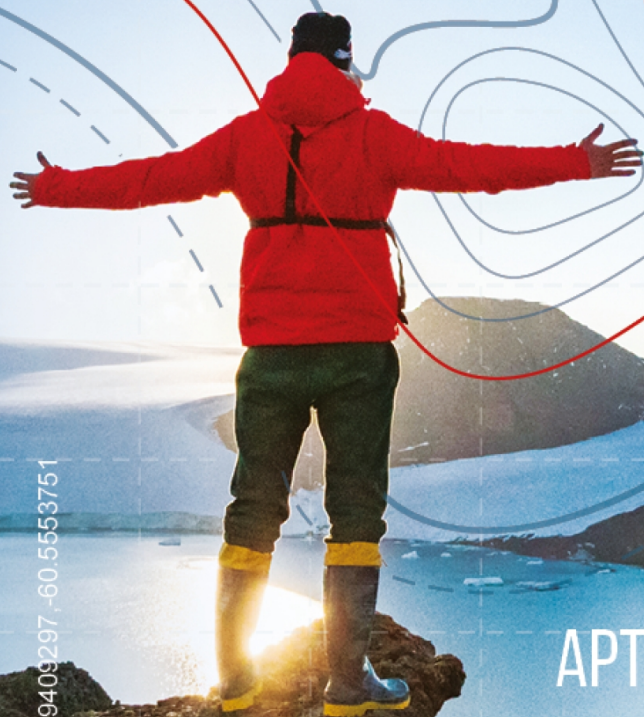
На героя чекав нелегкий шлях за суворими правилами навколосвітніх мандрівок від Британського Королівського географічного товариства: відвідати всі шість континентів Землі, перетнути всі меридіани, усі часові пояси, двічі — екватор, три океани й понад 40 країн. 100 000 кілометрів безперервного шляху без авіаперельотів Артемій здолав, пересуваючись лише наземним і водним транспортом. 280 днів пригод і звершень, де з кожним кроком змінювався не лише світ навколо, а й сам герой. Шлях, який ледь не став фатальним, завершився в рідному домі — точці старту й фінішу.

ТОМ 1

280 ДНІВ НАВКОЛО СВІТУ

ІСТОРІЯ ОДНІЄЇ МРІЇ

978-960-5553751

АРТЕМІЙ СУРІН
TRUE STORY

Вступ

Їдка краплина поту стікає лискучим обличчям судді, залишаючи мокрий слід на землисто-сірій шкірі. Я цілковито зосереджений на її повільному русі. Я не можу відірвати очей від цієї мерзеної краплі, в яку немов втиснулося моє життя, що нині висить на волосині. Минає хвилина, дві, вічність. Тиша пронизливо дзвенить. І от суддя, роздратовано утираючи піт, переводить погляд на мене. Він дивиться з такою неприхованою ненавистю, що відразу зрозуміло: справедливого вироку годі й чекати.

— Розглядаємо справу громадянина України Суріна Артемія за звинуваченням у шпигунстві проти Ісламської Республіки Іран.

Огрядна, неосяжна фігура судді на непропорційно малесенькому стільці, здається, заповнює собою весь простір. Невелика кімната пересичена гримучою і задушливою сумішшю поту, пилу і страху. Єдиний свідок — водій, якого я напередодні найняв для мандрівки Іраном, — упадає перед суддею, немов перед лютим древнім божеством. Я бачу його міміку, жести, сповнені страху і приниження, намагаючись хоча б приблизно зрозуміти, про що йдеться. Водій відповідає на питання коротко і тихо, ніби випрошує, вимолює у судді шанс продовжити своє існування. Проте судять не його, а мене. Кожну мить я ловлю, задихаючись, як риба, яку викинуло на берег. І як та сама риба нічого не можу сказати на свій захист.

Триває фарс на фарсі*. Кожним словом суддя незворотно збиває іржаві цвяхи в моє життя. Він говорить мовою, яку я раніше вважав прекрасною, величною спадщиною Вавилону. Проте з його рота фарсі тягнеться, мов слинява цівка, що волого повисла на підборідді.

Нарешті мені дають слово. На ватяних ногах я підводжусь і зазираю в очі судді, сподіваючись відшукати там бодай тінь людяності. Його чорні зіниці поблискують масним.

Холодний піт струменить моєю спиною, спазм зводить нутроці. Опановую себе. Розповідаю, показую, доводжу: я — невинний, я — турист, мандрую навколо світу, знімаю природу, пишу книгу, не вчинив нічого протизаконного. Знімав у дозволеному місці, не фіксував жодних заборонених об'єктів.

— Маю дозвіл на зйомку. Перегляньте кадри з дрона. Подивіться все, що є, я ж нічого незаконного не зробив!

Проте суддя навіть не дивиться на папери у справі, лише ліниво гортає стрічку у своєму смартфоні. Іноді підводить погляд на мене, щоб знову і знову я міг бачити в його очах байдужість і жорстокість.

Невже він навіть не вислухає мене? Невже ніхто тут мене не почує?

Грубий вигук: «Стоп!».

Товсті губи судді викривляються. На його обличчі суміш презирства і тріумфу. Уже зрозуміло, що він скаже, але й досі не хочу в це вірити.

Удар молотка. Немов важка могильна плита падає на мою реальність вироком:

— Громадянина України Суріна Артемія звинувачують у шпигунстві проти Ісламської Республіки Іран! Суд постановляє заарештувати!

Навколо — ватяний білий шум. Відчуваю, як пульс стукотить у скронях. У роті присмак свинцю. Нутроці випалює коктейль з обурення, несправедливості й кошмару, що відбувається. Звинувачення в шпигунстві в Ірані — це або довічне ув'язнення, або розстріл. Неспроможний себе контролювати, підскакую і кричу: «Що ви робите?! Я ж не винен, як ви можете?!».

Ігноруючи вереск, суддя через водія наказує мені підписати рішення.

— Я нічого не підписуватиму, тут усе на фарсі! Я не зрозумію жодного слова! Мені потрібен перекладач, потрібен адвокат! — кричу в цій кімнаті всім і одночасно нікому.

Утім нікому немає діла до чужої зломленої долі, чужого життя, яке занапащають тут, у курних бараках Іранського суду. Це скидалося б на лихий сон, якби не було дійсністю.

Від моїх слів суддя починає лютувати. Його очі наливаються кров'ю і злістю. Немов ужалена тварина, він щось верескливо кричить, махає руками, стілець під важким тілом надсадно рипить. Водій тремтячим голосом перекладає, що не буде жодних адвокатів, якщо хочеш адвокатів — чекатимеш на них у в'язниці. Він покійно підбігає до судді і ставить на рішенні кривенький підпис.

— Що ти підписуєш?! Навіщо ти за мене підписуєш рішення суду?! — кричу йому. Цієї миті з мене немов виривають шматки тіла, шматки плоті й суті.

— Містере, це я не за тебе, це я за себе підписував, — бурмоче свою наступну побрехеньку водій і ховає очі.

Суддя уривчасто командує конвоїрам, які чатують за дверима. Двоє молодих іранців із байдужими обличчями грубо підхоплюють мене під руки і виводять назовні.

За шість годин до того я крутився в задушливому хостелі й шерстив інформацію на англomовних форумах про затримання в Ірані. Ніч була тихою, наче затишшя перед бурею. Загроза вже нависла, але на той момент я ще не сприймав ситуацію як катастрофічну. Просто безглузде непорозуміння, яке має от-от залагодитися. Адже інакше й бути не може!

Дуже кортіло просто взяти й дременути з Ірану, не з'явитися на ранок до суду, чкурнути в Азербайджан і залишити цю каламутну історію позаду. І я, напевно, зважився б на такий крок. Проте місто Єзд, у хостелі якого я перебував, міститься майже в центрі країни, і до найближчого кордону їхати щонайменше добу. Аж так багато часу в мене не було. Якщо втекти зараз, уже через кілька годин водій виявить зникнення, доповість у поліцію, і мене оголосять у розшук. Крім того, немає жодної гарантії, що моє ім'я ще не у списку тих, кому виїжджати з країни заборонено. І тому, навіть маючи на руках документи, я по суті опинився в пастці.

Увесь час, який я мав для відпочинку і сну, я сподівався й сумнівався. Намагався вишукати бодай якусь інформацію, за що можна було б зачепитися. На форумах писали жахливі речі про довічне ув'язнення та навіть смертну кару за шпигунство. Ой, як невчасно я потрапив у халепу! З'ясувалося, що буквально

напередодні іранці збили американський дрон, тож градус політичного напруження сягнув піку. На вулицях Ардакана на всьому моєму шляху до хостелу в Єзді були розвішані антиамериканські плакати з образливими й ненависницькими гаслами. Усюди витала важка енергія неминучості військового конфлікту. Неясна тривога огортала мене в тісній кімнатчині, здавлювала горло усвідомленням неминучого. Ні, це не той Схід, який я так жадав побачити. Тут для сторонньої людини, яка не знає ні мови, ні законів, можливий будь-який кінець.

Як платівка, яку заклинило, у голові крутився весь день і особливо момент затримання. От я приїхав до Херанака**. От побачив піщані руїни села-примари. Оглянув околиці, обійшовши їх пішки, неквапливо поблукав курними лабіринтами, устиг відчути себе справжнім дослідником, археологом. Індіаною Джонсом. Тут навіть саме повітря наче застигло в далекому минулому, коли вавилоняни ступали цією потрісканою землею, а тепер у місті неподалік облаштували їхні прямі нащадки. Гори, що мріли вдалині, лише посилювали враження давньої і містичної картини.

Я уважно перевірів, чи немає заборонних знаків для польоту дрона або попереджень про близьке розташування закритих об'єктів. Водій, якого я найняв і який на той момент поводився цілком адекватно, запевнив мене, що все гаразд, це туристичне місце, тут можна знімати. До населеного пункту теж було доволі далеко, та я й не планував захоплювати його дроном. Мене цікавили тільки руїни і природні пейзажі. Тут було одразу кілька вдалих ракурсів — руїни, річка, гори, мечеть.

Я намітив план польоту. Включив дрон. У меню не висвітилося жодних червоних зон, усе зелене, усе чисто — gofly***. Я злетів, зробив кілька обширних прольотів, здебільшого над руїнами, захопивши трохи пейзажів. «Красиві кадри, хай йому грець!» — подумав я, дивлячись на композицію кадру у смартфоні.

І в цей момент пролунало виття сирен.

Я одразу збагнув: це за мною — нікого, крім мене, на всю округу не було. Немов у дешевенькому бойовику, здійснюючи куряву, до мене підїхав поліцейський пікап, з якого «десантувалися» офіцер і двоє солдатів з автоматами. Обличчя у всіх трьох були такі похмурі, ніби я прибив їхнього армійського пса.

— Це ви знімаєте? — уривчасто гаркнув офіцер.

— Так, я. Ось, будь ласка, дозвіл на зйомку, — я говорив без остраху, бо знав, що нічого не порушив. Проте мій водій, який переклав відповідь мовою фарсі, побачивши озброєних військових, почав помітно панікувати. У той момент я вперше ніби шкірою відчув: ця людина мені не помічник.

— Чому ви знімаєте поліцейську дільницю? — продовжив офіцер.

— Я не знімаю поліцейську дільницю. Я взагалі не знаю, де її розміщено. Я знімаю руїни й пейзажі. Ось — погляньте кадри, — я намагався відповідати максимально спокійно.

Почалася метушня. Офіцер кудись телефонував, щось уточнював у мого водія, знову телефонував, дивився кадри з дрона. Я тим часом сховався від палючого сонця в машині водія і після години напружених діалогів вирішив зв'язатися з

посольством України. Була неділя, але в Ірані цього дня не вихідний, тож у посольстві відповіли. Особисто консул, вислухавши ситуацію, дав упевнену відповідь: «Є дозвіл — усе законно. Усе має бути гаразд. — Проте потім додав: — Хіба лишень, якщо їм заманеться побавитись у політику. Тримайте нас у курсі».

І буквально відразу після завершення розмови я побачив обличчя свого водія з виряченими і сповненими жаху очима.

— Це все, це кінець! — приречено заскиглив він. — Офіцер наказує прямувати до відділку.

Тоді я навіть посміхнувся і ще не розумів причин його паніки. Усю дорогу водій смикався, йорзав, заламував руки й голосив.

— О Аллах, що ж тепер з нами станеться, — він повторював цю мантру як заведений.

— Послухай, — я намагався говорити спокійно й звернутися до його здорового глузду, — я маю дозвіл на зйомку дроном в Ірані, я оформив його офіційно. Тим паче ти ж бачив — нічого забороненого на кадрах немає. Знаків заборони не було. І ти ж сам казав мені, що тут можна знімати.

— Я? Коли? Ні! Я такого не говорив, excuse me****, ні-і-і!

Усвідомлення того, що він потопить мене за першої ж можливості, зародилося блискавично. Залишившись геть один, без союзників, навіть без надійного перекладача, розраховувати я міг лише на себе.

У поліцейській дільниці в мене одразу відібрали паспорт, але ще дозволяли телефонувати в посольство. Консул довго буцався з копами на фарсі і з боєм таки допоміг повернути

паспорт. Та все це виявилось тільки прелюдією, усього лише околясом довкола жертви, як поводить ся акула, перед тим як остаточно атакувати.

Майже сім годин, які я перебував у поліцейській дільниці, мене не слухали, не бачили, не розуміли і не хотіли розуміти. Я був порожнім місцем для цепних псів чиновницької машини. Вони постійно комусь телефонували, гавкали на фарсі, снували туди-сюди, перекладали якісь папери. Ситуація, коли від тебе не залежить нічого, спричиняла радше роздратування, аніж страх.

— Ви ж переглянули дрон, там нічого немає, — я вкотре звернувся до офіцера через водія.

— Ви могли там усе стерти, — відрізав той. І в кінці додав: — Ми передаємо вашу справу до суду.

Почувши це, водій затрясся так, що став схожий на епілептика в розпалі нападу.

— Ми мусимо з'явитися завтра о сьомій тридцять ранку до суду міста Ардакан, — переклав він потойбічним голосом, ніби вже стояв однією ногою в могилі.

Його жах почасти став передаватися й мені, я докладав дедалі більше зусиль, аби опанувати себе. До останнього я не хотів вірити, що все аж так серйозно. Паспорт, який мені повернули, хоч трохи втішав і грів душу, і подумки я вже практично рухався далі маршрутом навколосвітки.

Господи, хутчіше все це закінчилося б.

Наступного ранку о 7:15 за місцевим часом, стомлений і виснажений після безсонної ночі, стривожений і сповнений

сумнівів, я дістався до будівлі суду. Водій, блідий наче полотно, припаркувався прямо навпроти входу до звичайної на позір урядової установи, яких чимало у нас на батьківщині. Невелика алея з висадженими деревами, навколо — залізний кутий паркан. Схоже, того дня ми були першими відвідувачами.

Поки не приїхав суддя, ми мали час поспідати. Хвилини тяглися наче доба. Я невпинно й судомно міркував, передчуття біди хвилями перевалювалося, перекочувалося в районі грудної клітки. Утім, здавалося, якщо вимовити побоювання вголос, страх стане матеріальним. Стачило й того, що водій панікував за нас обох, я ж вважав за ліпше мовчати.

На телефоні висвітилося повідомлення. Знову якийсь рекламний спам. Раніше це мене дратувало, але в той момент смартфон був немов тонкою ниточкою зв'язку з моїм світом. Тим звичним світом, якому не байдуже до мого життя і який наразі так далеко, наче в іншій реальності.

«Добре, що не пошкодував п'ятдесят доларів на іранську сімку і за ніч зарядив телефон на 100%», — подумав я, і цієї миті охоронці покликали нас до суду.

На прохідній нас обшукали. У напоясній сумці охоронці запримітили телефон і наказали залишити його за межами будівлі. Інтуїція і логіка працювали в той момент на повну, на знос. Я відчинив багажник авто й поклав телефон до зовнішньої кишені рюкзака так, щоб якомога швидше дістати його в разі потреби. Стиснутий, як пружина, знову пройшов огляд і увійшов до будівлі суду.

Бездушність — те саме слово, яке максимально точно передає все, що я узрів у тій катівні. Чиновники й дрібні клерки

проходили повз у білих сорочках, які відтіняли їхні сірі обличчя. Та на відміну від працівників поліцейської дільниці, вони мене помічали. Мене бачили й відкрито, глузливо дивилися. У їхніх колючих метких поглядах я стрічав зневагу й зловтіху. Я вже не був порожнім місцем і став «Тим білим дурником у капелюсі». Вони щось говорили, запитували в мого водія, у конвоїра, посміювалися. Шкірилися, мов шакали, які відчули кров. Ніби знали, що люди виходять звідси лише у кайданах.

Звідкись із внутрішніх дверей завели людей у сіро-синіх смугастих робах. Людей... Навіть це слово здавалося недоречним у тій будівлі. Це були не люди, а тіні — занепалі духом, понурі, скорені, з темними колами під очима й порожнечею в очах. Вони йшли похмурим строем, у наручниках, ноги закуті в кайдани. Довжина ланцюга вкрай коротка, така, що навіть підніматися сходами їм було важко: металеві ланки натягалися до межі й дзвеніли, їм вторили злісні смішки конвоїрів, що чергувалися з ударами кийків щоразу, коли хтось із бранців оступався або спотикався.

Дивлячись на це, я не вірив очам. Нерозуміння. Шок. Безсилля. Важко було уявити, що на порозі 2020 року існує місце на кшталт цього! Якщо і є пекло, то воно має бути схожим на ардаканський суд, де людську душу, гідність, усю сутність безжально перемелюють і втоптують у пил дерев'яними кийками конвоїри.

Я попросив води, але приставлений конвоїр лишень гмикнув. «Живим трупам вода ні до чого», — читалося в його зневажливому погляді. На запитання теж ніхто не відповідав.

Так минула щонайменше година. І от нарешті конвоїр наказав пройти в кімнату засідання, де сидів роздутий кнуряка-суддя.

Мене виволікають під руки з кімнати засідань. Чую, як суддя за стіною й досі гарчить на фарсі й роздає вказівки щодо моєї подальшої долі. «Це кінець», — спливають у голові слова водія, які вчора він промовив перед поліцейською дільницею. «Шпигунство в Ірані — довічне ув'язнення», «Там чекати милосердя немає звідки», «Справжнісінька смерть», — мозок хаотично підсовує уривки повідомлень із форумів. Та як же це так? Я ж не один! Удома — сім'я, кохана дружина, друзі, люди, які від мене залежать, собаки, зрештою! Що стане з моїми псами?..

Виникає бажання на межі болю: хочу поговорити з кимось, виговоритися, запитати: чому, за що? І тут же мене ріже гостре усвідомлення того, що просто ні з ким. Я зовсім один. Конвоїри, які не тямлять англійською, усадовлюють мене на залізну лавку на першому поверсі й дивляться як на відпрацьований матеріал. Судові клерки спопеляють жовцю і зловтіхою. Водій, абсолютно байдужий, сидить поруч і лише мовчки киває на звернення. Усім байдуже, що зі мною буде. Мене загнано в кут, у пастку. Проте я відмовляюся бути безпорадним. Я ЗОБОВ'ЯЗАНИЙ вижити.

І все ж людський організм дивний. У моменти відчаю він здатний мобілізуватись і видати на повну потужність таку реакцію, якої сам від себе не чекаєш. Ніби всередині працює колайдер і генерує величезну кількість варіантів виходу. Чи

включається той самий інстинкт самозбереження, який дає лисиці снагу відгризти собі лапу, але втекти з капкана.

Потрібно зв'язатися з посольством, необхідно діяти! Єдиний варіант — забрати телефон із машини. Та як, якщо шакалки-конвоїри відмовляються навіть принести склянку води? Рішення зринає майже миттєво, немов автоматично. Починаю робити дихальну практику — ребефінг*****. Ефективну, але небезпечну практику, яка в разі неправильних дій викликає гіпервентиляцію мозку й уводить у скрутний, хворобливий стан на межі непритомності.

Глибокий вдих, іще один, і ще.

Потім серія швидких, поверхових вдихів.

Знову глибокі.

Потрібно скидатися на недужого, і щоб це здавалося якомога правдивішим, щоб конвоїри дозволили вийти назовні й дістатися до сумок з ліками. Мета — будь-якими способами дістатися до телефону.

Дихаю так хвилини три, перш ніж відчуваю значне запаморочення й нудоту. До горла підступає спазм. Кидає то в жар, то в холод, усе тіло тремтить. У будівлі жарко, але по лобі струмує крижаний піт. Мене скручують спазми, я вже не імітую.

— I have pancreatic, stress! I need medicine!***** — задихаючись, хриплю конвоїрам, чіпляючись побілілими пальцями за залізну лавку. — I need medicine!

Кажу, що маю пити таблетки тричі на добу, якщо не прийму зараз, то можу померти. Шакалки обступили мене довкруг, недовірливо презираються, щось нервово запитують у водія,

той перелякано глипає то на них, то на мене. А мені реально дуже кепсько, це видно, це неможливо не помітити.

— Виводьте його, ідіть за ліками, — наважується хтось із вищого керівництва.

Усі вони прямують за мною назирці, насторожено спостерігаючи за кожним кроком. Ступаю повільно, похитуючись, спираючись об стіни й поруччя. Я довів себе до цього стану, але ближче до вхідних дверей він відступає на другий план. За вікном, як дороговказний маяк уночі, як останній промінчик надії, проступив багажник машини. Там мій рюкзак, там телефон, там люди, які не залишать у біді.

Ми підходимо до машини. Пильні погляди конвоїрів усоталися мені в спину. Відкидаю багажник, порпаюся в рюкзаку, у сумках, удаю, буцім шукаю ліки, — відкриваю і закриваю сектори й кишені, розстібаю блискавки. Руки тремтять. Солоний піт струменить по очах. Тягну час, присипляю їхню пильність, бо знаю — вони за моєю спиною й незмигно чатують. Перекладаю речі, вивертаю пакети з одягом. Дістаюся до другої сумки, де лежить аптечка з ліками. Демонстративно перебираю таблетки, набираю в жменю будь-які дрібниці — но-шпу, мезим, спазмалгон, якісь вітаміни.

Чую спиною, конвоїри вже белькочуть між собою. Переконалися, що я дійсно п'ю ліки. Блискавичним рухом вихоплюю із зовнішньої кишені рюкзака телефон, закидаю до себе в труси і... промахуюся! Телефон провалюється в штанину і спускається нижче коліна, до завуженої холоші, до самого крокса. Я бачу, як ген унизу навіть блимає вогник смартфона. Усе на волосині від провалу. Конвоїри замовкають і знову

дивляться. Ковтаю жменю таблеток без води. Здається, вони застрягають поперек горла. Уже час повертатися в будівлю.

Іду дуже повільно, скорчившись від «спазмів», човгаю, кульгаю. Тримаю праву ногу виструнчено, бо якщо зігну бодай трохи або напружу — телефон випаде, і тоді, кажучи словами водія: це кінець. На прохідній мене не оглядають, я з конвоїрами. Пощастило. Далі — найскладніше випробування: сходи — десять сходинок. Кожен крок — подвиг на межі можливого. Усю свою увагу, усю енергію концентрую ось на цій кісточці правої гомілки, на телефоні, що випадає, на дешевих ейчендемовських штанях (хвала Господу, в Ірані не можна ходити в шортах!) і задньому обідку свого розтоптаного крокса.

Пригадую, як мріяв про Еверест. Розумів, як важко там ступати. Та найважчі кроки я роблю зараз, тут, на сходах суду у самому центрі Ісламської Республіки Іран, звинувачений у шпигунстві, заарештований. А все, про що спроможний думати зараз: аби ця маленька коробочка алюмінію з миготливим вогником не випала, аби лишень не випала...

Ще сходинка. Ще крок. Терпи. Не згинай ногу.

Доходжу до залізної лавки й опускаюся на неї, ледь стримуючи стогін полегшення. Дійшов! Тепер є телефон! Є зв'язок! Вичікую момент, поки до конвоїрів підходить клерк і вони повертаються до мене спиною. Лишень на кілька секунд. Проте цього цілком вистачає, щоб дістати телефон із холоші й покласти до сумки на поясі. Та як угадати влучний момент і залишитися одному, без супровідників і їхніх пильних чорних очей?

Рішення знову зринає звідкись із надр підсвідомості. Без зволікання (суддя може винести мої документи будь-якої хвилини) зірвався як ошпарений, хапаюся двома руками за заднє місце, імітуючи напад діареї. Щодо духу біжу до внутрішнього двору суду, де туалет, і тут же чую гучний тупіт переслідувачів за спиною. Вони кричать на фарсі, наказують зупинитися.

Забігаю в туалет і — слава Богу — там кабінку можна замкнути. Просвіт між дверима й підлогою зовсім маленький, це дуже добре, видно мене не буде. Влітаю всередину, зачиняю двері і... далі зовсім не імітую. Конвоїри вламуються за мною і зупиняються. Чують гучні безпардонні звуки людського організму, мабуть, у такий момент згадують себе, відчувають рідкісне для себе почуття емпатії і заспокоюються. Або, можливо, оцінили перспективу власноручного прибирання екскрементів з підлоги будівлі суду, тому вирішили ненадовго дати мені спокій.

Дістаю телефон і швидко пишу повідомлення на WhatsApp консулу: «Мене заарештували, ситуація критична, рятуйте». Прочитано! Одразу ж по тому встигаю настрочити пост у Facebook:

«SOS!

МЕНЕ ЗААРЕШТОВАНО В ІРАНІ

ПОТРЕБУЮ ДОПОМОГИ!

Зв'яжіться з МЗС, хто чує.

Затримали за наявність дрона, тримали в поліцейській дільниці, потім суд за півгодини постановив ЗААРЕШТУВАТИ.

Перекладача немає, хотіли змусити підписати папери в суді, не погодився. Замість мене підписував якийсь водій.

ШИЮТЬ ШПИГУНСТВО.

Місто Ардакан»

Миттево починають сипатися повідомлення друзів і знайомих, коментарі до посту. Читати не встигаю, на це бракує часу. Мене трясє від усвідомлення, що з цим завданням я впорався. Тепер про арешт знають на батьківщині, з'явився шанс вибратися, і свідомість чіпляється за нього, як за соломинку.

Утім розслаблятися зарано. Конвоїр підганяє мене різкими, уривчастими фразами. Вийшовши з кабінки, насамперед відкриваю кран умивальника та п'ю огидну іржаву воду прямисінько звідти — це заготовка на випадок, коли знову знадобиться вийти на зв'язок.

На телефоні виставлено беззвучний режим, але всім єством відчуваю кожне повідомлення. Уявляю, як мій заклик про допомогу всіх переполошив, і сподіваюся, що цього буде достатньо. От тільки кохану Марусю не хотів хвилювати, вона, напевно, там місця собі не знаходить...

Час тече, як іранський пісок крізь вузьку горловину древнього скляного годинника. Сухо, задушливо, з майже зміїним шипінням. Я періодично роблю набіги на туалетні кабінки, блюю випитою з крана іржавою водою, що дає конвоїрам підстави випустити мене в туалет. І пишу на батьківщину повідомлення за повідомленням. Конвоїри вже облишили перейматись і залишають мене всередині одного. Активно листуюся з консулом, який запевняє, що всі вони в

пошуку адвоката неподалік, просить за можливості триматись і тримати його в курсі. Та коли випаде наступна можливість зв'язку — щоразу невідомо.

Приблизно після п'ятнадцятої години дня приносять офіційно оформлене рішення. Поліцейський, який мене заарештував, має украй задоволений вигляд і видається навіть якимось ситим. Ніби найсоковитіша кісточка в цій Богом забутій глушині дісталася саме йому. На премію чекає, не інакше. На подачку згори.

Потім нас із водієм відвозять до будівлі поліцейської управи, де знімають мої відбитки пальців. Поруч постійно копи, до телефона — зась. Не маючи більше зв'язку ні з консулом, ні з соціальними мережами, позбавлений шансу вийти навіть у туалет або попросити води, відбиваюся від потоку внутрішніх запитань. Чи вдалося знайти адвоката? Чи є надія на звільнення? Коли мені дозволять зателефонувати?

— Коли мені дозволять зателефонувати в посольство? — озвучую останнє запитання через водія.

Тутешній поліцейський із барсеточкою аж осміхнувся. Із вигляду нагадує мені наших мусорів. Не поліцейських, а саме мусорів — бездушних, цинічних і безпринципних.

Він пнеться, кривляється, дивиться на мене, на мій стан із неприхованим презирством, а сам весь із лиском — у сорочці, брюках і зі шкіряною барсеткою. Та варто з'явитися комусь зі «старших», негайно притискає хвіст і запобігливо гавкає, немов по команді.

— У наступному місці. От зараз тут закінчимо, тебе повезуть, там тобі все дозволять, — його обіцянка звучить як погроза.

«Наступне місце — це що? В'язниця?» Хочу запитати, але розумію, що отримаю від нього лише нову порцію осмішок і хмикань. Перед ним зараз не людина зі зламаною долею, а лишень позначка в щомісячній статистиці, у якій він із задоволенням поставить пташечку, мовляв, злапав шпигуна.

Немов мішок із рисом, мене знову пакують в автомобіль.

Дорогою ми зупиняємося, і мені дозволяють купити води. Беру дві півторалітрові пляшки, хоча відчуваю, що й цього може бути мало. Пити вже хочеться по-звірячому, шлунок дуже болить від іржавої води з-під крана, від таблеток, від голоду, від нервування.

Ми виїжджаємо з Ардакана, будівель дедалі меншає, поки населений пункт переходить у лису пустелю. На бекграунді — коричнево-піщані гори, такі, як на околицях Херанака. Щонайменшої гадки не маю, де ми нині перебуваємо. Телефон дістати не можу. Зостається лишень чекати й вірити, що доля має щодо мене якийсь вищий план. Що все не просто так, не дарма. Що цей досвід мені потрібен, і я його успішно здобуду й виживу.

Їдемо. Удалині, посеред випаленої пустелі, піднімається величезна коробка. Бачу її значний розмір, високі дванадцятиметрові стіни й колючий дріт, що немов наїжачився перед наступною жертвою.

ЦЕ В'ЯЗНИЦЯ.

Дивно, але паніка вже минула. Я цілком усвідомлюю, що мене доправили до в'язниці й зараз кинуть до камери, ніби якогось невідомого злочинця. І ні про жодні дзвінки в

посольство, ні про жодні контакти із зовнішнім світом уже не йтиметься.

Хтозна, скільки живих трупів уже ледь животіє в цих казематах. Є серед них і злодії, і вбивці. Звісно, і несправедливо засуджені. Чи й туристи, які точно так само, як і я, навідалися до Ірану з миром, щоб поглянути на величну спадщину Древнього Вавилону. І от вона, ця спадщина — здійснюється серед пустелі, як гігантський мавзолей, сповнений живих мерців і привидів.

Зупиняємося біля входу. Стукіт у важкі залізні іржаві двері. Маленьке заґратоване віконце піднімається, показавши пару чорних недовірливих очей. Усередині — величезна відкрита територія на кшталт військової частини, схожа на плац. Поліцейський із барсеткою і водій ідуть на кілька кроків попереду. Я розумію, що далі у в'язниці мене обшукуватимуть, а отже, в мене відберуть усе. Це останній шанс вийти на зв'язок.

Не гаючи часу, виймаю телефон і пишу консулу дуже короткий текст: «Я в тюрмі. Рятуйте». Пишу такий само пост у Facebook. Прикриваю телефон півторалітровими пляшками. Повідомлення доставлено! Устиг!

У цей момент коп повертається, ніби очі в нього на потилиці, і все бачить. Мовчки відбирає телефон, дивлячись зі злістю прямо мені в очі, і ми заходимо на прохідну.

У кімнатці прохідної сидять троє. Один із них гладкий лисий чоловік середнього віку, за духом і фактурою скидається на ардаканського суддю, і двоє «поплічників» молодші. Вони поглинають м'ясо руками прямісінько з тарілок, умочують коржі у слизький соус, жадібно набивають роти, голосно

чавкають. Побачивши мене, вони різко пожвавлюються: першим підходить молодший і зухваліший. Перевальцем, напереваги з автоматом, відчуваючи свою значимість у сутичці з беззахисною людиною, позбавленою прав у чужій країні. Він підштовхує мене до своїх товаришів, які продовжують жувати, регоче, верещить щось на фарсі. Починає ляскати по щоках. Спершу слабо, з глузуванням, а потім відважує важкі ляпаси, не шкодуючи снаги.

Зціплюю зуби — мушу терпіти. Щоки палають від болю, обурення і гніву, від приниження й усвідомлення свого безсилля. Захищатися не можна. Інстинктивно кортить сховатися, повертаюся спиною, утягую голову в плечі. Й одразу відчуваю потужний удар у потилицю. В очах спалахують іскри, але мені вдається втриматися на ногах. Моя стійкість зачіпає тюремника не на жарт, тож він грубо заштовхує мене до наступної кімнати під загальний сміх і улюлюкання. Двоє інших проводжають мене палаючими переможними поглядами і витягують шиї, ніби гієни.

— Welcome to our hotel! — регочуть вони вже по-англійськи з жахливим акцентом. — Check-in, check-in, mister, check-in!*****

Я не запитую про адвоката, не запитую про дзвінок у посольство. Просто мовчу і, зціпивши зуби, проходжу далі.

В іншій кімнаті очі сліпить синє неонове світло лампи. Приміщення скидається на процедурну для кварцювання з харківського дитинства. Гамселити мене нарешті припиняють, старанно записують дані. Відводять до лікаря, який вирізняється на тлі тутешніх гієн, як тополя серед кущів.

Акуратний, педантичний, інтелігентного вигляду, але теж абсолютно байдужий і відсторонений та зовсім не людяний. Йому працювати б патологоанатомом і препарувати трупи. Утім, подумав я, позаяк він працює в іранській в'язниці, живі люди для нього — такі самі препарати, тільки з відстрочкою.

— Маса?

— Зріст?

— Вік?

— Група крові?

— Чимось хворий?

— Залежність від наркотиків?

— Приймаєш ліки?

— Татуювання?

— Україна? Це де — в Африці?

Знову регіт. У мене забирають особисті речі, навіть капелюх. Вимагають розблокувати телефон, бачать останні пости у Facebook і наказують видалити.

Усе. Не залишилося нічого.

Мене ведуть похмурими внутрішніми коридорами в'язниці, так багато поворотів, що й чорт ногу зламає. І от він, кінцевий пункт — невелика, вузька камера. Кімнатка з голими стінами, без ліжка, без туалету, тільки дірка в підлозі. Сморід, як на смітнику. На брудних підстилках лежить іще троє людей у сіро-синіх засмальцьованих робах.

Входжу й сідаю прямисінько на підлогу, для мене підстилки не знайшлося. Ув'язнені звертаються до мене на фарсі, із хмиканням, але вже без тієї очевидної злоби. Відчуваю суміш

цікавості, можливо, навіть якоїсь людяності зі щирим задоволенням, що не лише вони потрапили в біду.

І гадки не маючи, як довго доведеться перебувати в цій камері, я вирішив налагоджувати стосунки з новими сусідами на максимально нейтральній передачі. Важливо нікого не спровокувати, адже одному Богу відомо, хто насправді мої сусіди по камері. Я мовчу, іноді киваю головою у відповідь на їхні звернення. Адже все одно до пуття нічого не розумію. Ув'язнені продовжують розмову між собою — явно обговорюють мене. Як і з хижакими, тут головне не дивитися нікому з них в очі, уникати прямого контакту.

Так минає чимало годин. П'ять, можливо, сім, не знаю. Поволі хитаюся з боку на бік, заспокоюючись, ніби медитуючи. Моє життя і досі моє. Десь удалині — рідні та близькі люди, вони люблять, чекають і роблять усе, щоб я повернувся додому.

Та все сталося так швидко! Зійшлося одної миті, несподівано й жорстоко. Я мав плани на життя, подався в навколосвітню подорож, яка ще не добігла фіналу... Це коло ще не замкнулося. І все це має закінчитися саме тут, у цій смердючій камері посеред іранської пустелі? Не мусить...

Що ж робити далі? Як бути із сім'єю, зі справами, з усіма людьми, які від мене залежать і сподіваються на моє повернення?

«Усе буде добре, це на користь», — подумки раз по раз повторюю мантру, не даючи розпачу й жалю заповонити мене. Намагаюся не включати логіку, не думати, у чому може бути користь від такої абсурдної, кошмарної ситуації. У тюремній камері ця думка здається такою нереальною, що в неї непросто

навіть повірити. Та я щиро вірю і все життя живу за цими принципами. Те, як ми мислимо, як сприймаємо проблеми, негаразди, помилки, — це і є ми, наш Усесвіт. Я вірю і приймаю як належне: усе досвід, усе на ліпше.

Усе буде добре, усе на користь. Терпи. Не ламайся. Терпи...

Сидячи на холодній підлозі, занурений у свої образи, я чекаю, поки хтось чи щось вирішить мою долю.

Понад рік тому я сидів в ізольованій кімнаті посеред джунглів острова Панган у Таїланді, куди напередодні мене привів Майстер. Тоді я наснажено медитував, намагаючись наділити якимось сенсом те, що відбувається. Згадував минуле життя, яке зайшло в глухий кут, і минулу любов, що закінчилася цілковитим спустошенням.

Я прийшов на чорний ретрит***** підготовленим, з оформленим запитом, як мені тоді здавалося. Та тієї миті я лише хаотично перебирав спогади, як дитина розкидає полароїдні знімки, і на жодному з них не міг зосередитися. Думки зринали з нізвідки й мигцем танули. Спроби зловити їх і притримати сходили нанівець. Мозок працював занадто дивно й нелінійно, ніби тестував різні режими в пошуках підходящого. Розфокусування цілей. Спустошення. Глухий кут.

Дні в цілком темній кімнаті скидалися на лихоліття. Навколо ні звуків, ні кольорів, ні запахів. Лишень порожнеча і мій неспокійний розум. Хто захоче добровільно замкнути себе на три доби в непроглядній темряві без їжі та води, без жодних звуків? У той момент це рішення здавалося достоту диким. Я міг би купатися в морі, насолоджуватися тайським островом,

спілкуватися з близькими... Та робити будь-що, а не сидіти на малесенькій рогожі в непроглядній темряві у бунгало посеред острова.

Не знаю, скільки виснажливих годин минуло звідтоді, як Майстер завів мене до темної кімнати. Час у цьому місці ніби зупинився. У приміщенні три на чотири метри не було нічого. Я торкався руками прохолодних глиняних стін, гладив їх долонями, намагаючись відчути бодай щось земне, знайти опору. Усе, що я міг, — це просто лежати в цій непроглядній пітьмі й нігтями впиватися в глину — так, мені здавалося, буде легше. У голові рухалися стрілки й відміряли кожную секунду: тік-так, тік-так. Кожну тривалу мить поставали запитання: «Що я тут роблю? Чому я тут? Хіба мені це потрібно?».

Це скидалося на потік нескінченних думок, які забили мою голову. По ній начебто стукали молотком, і я геть утратив відчуття простору. Здавалося, що от-от мої очі звикнуть, от-от стане легше, але ні. Я немов розтікався по цій кімнаті, стаючи з нею єдиним цілим.

Я згадував мерзенні звуки ковзання ножа по склу, коли дорослі пацани в дитинстві робили це навмисне повільно, — і, мабуть, навіть тоді я зносив це легше, ніж зараз — непорушну тишу. Вона тиснула, з'їдала зсередини по частинах, не залишаючи в моєму організмі жодного живого місця, ні шансу на умиротворення. Я абсолютно не розумів, який сенс від цього, бо все, що я робив, — це шукав вихід. Неначе потрапив до іншої реальності, де не можу нічого бачити, чути й відчувати. Існував лише я і нічого більше. Мене накривала лавина нерозуміння й відчаю, але десь глибоко всередині я все

одно відчував тонку довгу ниточку, яка тягнеться наскрізь через усе тіло. І в якийсь момент я зрозумів, що це не ниточка — це металевий дріт. Це те, що називають внутрішнім стрижнем.

Кількаразово навідувався Майстер і без єдиного звуку вів мене на наступну медитацію. Що дивно, відбувалося це саме тоді, коли ставало зовсім нестерпно і я потребував його присутності найбільше. Ця людина зберігала незворушну відстороненість протягом усього мого перебування там. Майстер немов випромінював рівне тепле світло й енергію умиротворення. Я не міг бачити, але відчував, що він у такі моменти дивився на мене по-доброму, по-батьківськи, і мені здавалося: це спокій і терпіння полегшували це вісімнадцятигодинне сидіння в позі лотоса.

Після медитацій я довго лежав на маті у своїй імпровізованій келії, яку огортало щільне чорне полотно й укривало сухе пальмове листя. Намагався сфокусуватися. Думка приходила, але абсолютно не вдавалося за неї зачепитися, зловити і простежити, звідки вона взялася. Зсередини чи звідкись іззовні? А можливо, мені й зовсім усе це лише мариться, а раптом це просто сон? Я міг би подумати, що кілька днів тому просто з'їв не те, якби достеменно не знав, що до їжі я не торкався впродовж уже кількох тижнів. Та раптом щось різко змінилося, і мене немов підкинуло над землею. По тілу пробіг струм, і я точно зміг уловити його кожною клітинкою.

І раптом тут, у цілковитій темряві, зі склепленими або розплющеними очима, я абсолютно ясно побачив яскраву крапку — таку маленьку-маленьку, як далека зірка на небі. І тієї

ж миті відчув холодок на подушечці великого пальця лівої ноги. Відчуття було фантомним, проте дуже реальним. Мені кортіло поглянути на цю крапку, та насправді я все одно нічого не побачив би, навіть звівшись на лікті. А от лежачи бачив! Бачив і відчував.

Здавалося, що я перебуваю в багатовимірному просторі й бачу, як ця крапка починає рухатись, і я рухаюся разом із нею з космічною швидкістю. Я немов летів Усесвітом. Мені перехопило подих від відчуттів, які досі були абсолютно незнайомі. Продовжував летіти чимраз далі — це була фантастика! Усього десять-п'ятнадцять секунд польоту, але я відчував неймовірний зв'язок із космосом, єднання, насолоду від того, що є частиною чогось глобального. І лише потім усвідомив, що та сама маленька крапка — це і є зародження думки, а рух — це її трансформація.

І все це відбувається всередині тебе. Кожна думка приходить саме так, але ми ніколи цього не помічаємо. Лише мордуючи себе голодом майже місяць, потім сидячи три доби в темряві й тиші, з цілковито відключеними рецепторами, — мені вдалося нарешті почути себе.

Раніше я подібного не відчував ніколи. Хотілося знову і знову ловити той стан ейфорії, та щойно я починав повертатися думками до цього, у мене нічого не виходило. Тільки розслабившись і зосередившись, я зміг знову відчутти ці неймовірні емоції. І так було сім, а може, і вісім разів. Саме стільки разів мені приходило космічне диво.

Майже одразу я відчув полегшення. Те прекрасне відчуття почало згасати і змінилося абсолютним спокоєм. Я вже не хотів

кричати, плакати, роздирати собі шкіру на всьому тілі. Та разом із тим минуло й відчуття ейфорії. Настав наступний етап моєї мандрівки у віддалені частини свідомості. Саме в подальші години я зрозумів, що наше життя не складається з крайнощів. Не складається тільки з матеріального аспекту, коли тіло немов розривається, але його й не становлять геть незбагненні моменти, коли мозок здатний звільнитись і відчувати всесвітню енергію. Наше життя — це постійний баланс між світом матеріальним і світом духовним. І десь на межі цих двох світів, балансуючи на тонкій ниточці (а можливо, і дроті), ми знаходимо щастя.

Коли настав час, до темної кімнати ввійшов Майстер і коротко сказав: «Виходь». Це були перші слова, які я почув від нього за три дні. Місячне сяйво зовні здалося таким яскравим, ніби на небі хтось увімкнув на повну прожектор. На мене звідусіль обрушилися звуки, запахи, усе здавалося якимось неприродним, незвичайним, нереальним.

Усередині вирували емоції, кортіло бігти й ділитися зі світом своїм відкриттям, кричати про це. І я, захлинаючись, узявся розповідати Майстру все, що пережив. Та він лише подивився на мене досвідчено й з розумінням і мовив: «Я все знаю. Це було три етапи. І ти їх подолав».

Саме після чорного ретриту я усвідомив, що в житті дуже важливе значення має баланс. Ніколи не можна забувати про свою енергію і вважати, що світ простий і складається тільки з матеріального. Однак він не є лишень безплотною енергією або ж космосом. Ми маємо свої тіла, свою систему, свій код на

цій планеті. І важливо набути ці знання, щоб потрібної миті зуміти застосувати їх у житті.

Я йшов на ретрит із певною метою. Тоді я ще не знав, що через півроку подамся в навколосвітню мандрівку, яка може стати для мене останньою в житті. У той момент я просто не знаходив собі місця, це й підштовхнуло мене до пошуків і привело на ретрит.

Розставання із жінкою в мене минало складно. Ініціатором і причиною цього був саме я. Я мав гостру потребу переключитися, прояснити своє життя і цілі.

І лишень вийшовши з кімнати, лишень поговоривши з Майстром, відчув колосальне полегшення, яке не можна порівняти ні з чим! На плечі зійшло відчуття, що я все життя немов ходив у якомусь целофановому пакеті на голові, який забирив усю чіткість, ясність і легкість. Та яскрава крапка — спочатку скороминуца думка, що збрала воедино мій колишній досвід, прагнення, мрії, — трансформувалася в посправжньому велику і сміливу Ідею. Ідею гайнути в навколосвітню подорож! Я увійшов у чорний ретрит загубленою людиною, а вийшов людиною з Метою.

Метою реалізувати свою найдавнішу і заповітну мрію.

І вже через півроку ступив на старт.

* Фарсі, або перська (новоперська) мова — південно-західна іранська мова, поширена в Ірані, Афганістані, Таджикистані й інших регіонах. Тут: гра слів. — Тут і далі — прим. пер., якщо не зазначено ін.

** Селище в Ірані з давніми руїнами і без жодних адміністративних, військових чи поліцейських будівель.

*** Злітай (англ.).

**** Перепрошую (англ.).

***** Друге дихання (англ.). Дихальна методика психологічної корекції, самодослідження й духовної трансформації, яку розробили Леонард Орр і Сандра Рей наприкінці 1970-х рр. у США. Основний елемент ребефінга — глибоке часте дихання без пауз між вдихом і видихом (зв'язне дихання). При цьому вдихати необхідно активно, зі м'язовим зусиллям, а видихати, навпаки, пасивно, розслаблено.

***** У мене спазм шлунка, стрес! Мені потрібні ліки! (англ.)

***** Ласкаво просимо до нашого готелю! Реєструймося, реєструймося, пане, реєструймося! (англ.)

***** Темний, або чорний, ретрит (враження) — давній метод самопізнання, який йоги застосовували впродовж тисячоліть, нині набув шаленої популярності. Його практикують на самоті й за цілковитої відсутності світла від кількох годин і до десятиліть.

Частина 1. Європа & Африка

Найпрекрасніші й найважливіші речі часто даються нам ціною найважчих зусиль. В авіації є таке поняття, як лінія Кармана — умовна межа між атмосферою Землі та космосом. Вона проходить на висоті сто кілометрів над рівнем моря. Сто кілометрів — це багато чи мало? Усього 564 астронавти* за всю історію людства побували в космосі.

А сто тисяч кілометрів — багато це чи мало? Таку відстань я маю подолати за 280 днів, відвідавши понад сорок країн і всі шість континентів. І все це без жодного авіаперельоту, щоб ні на мить не втратити контакт із поверхнею планети.

У кожного своя лінія Кармана. Немає значення, скільки кілометрів потрібно подолати — лишень сто або ж сто тисяч, — іноді така відстань здається неможливою. Та якщо ви не мислите життя без своєї справи, без людей, які поруч, якщо вам дуже скрутно й одночасно достобіса цікаво, ви рухаєтеся в правильному напрямку.

І не важливо, в якій країні ви народилися, які у вас освіта й достаток. З будь-якої точки нашої планети до лінії, де починається космос, — усього 100 км. І жодних правил. Адже мрію кордонами не обмежити. Варто прагнути більшого. Мріяти про неможливе. Тільки з таким паливом можна якось полетіти до зірок.

Важко сказати, чи здогадувався я раніше, куди мене приведе моя дитяча мрія. Куди приведе цей безперервний шлях навколо Землі. Зараз здається, що це знання жевріло глибоко всередині

задовго до навколосвітньої мандрівки, задовго до чорного ретрита, навіть до заснування «One Life»**. Можливо, воно жило в мені від народження. Та лишень здолавши десятки кордонів — фізичних і ментальних, те знання (яке сотні стрічних на моєму шляху не раз переказали на свій лад) спалахнуло на повну й назавжди оселилося в серці.

Ця історія не про мене і навіть не про навколосвітню подорож, а про світ, відкритий для всіх, хто дослухається до своєї душі.

• *14 жовтня 2018 року*

День 1

Київ, Україна

0 км шляху

Перший день. Перший крок «Великого кола» навколо світу.

Передусім дякую Друзям, які влаштували сюрприз на світанку і приїхали провести. Сильно ціную і люблю вас.

Ранок був чарівним.

Потім перші 10 годин нон-стопу дороги і зйомок.

Сьогодні ж я вперше за багато років вирубився, щойно влігся абикуди. Прямісінько в одязі, у взутті, розмовляючи по телефону з коханою @tarinauahont — просто відключився умиць. Я згадав цей ритм, який уже забув у в'язкій рафінованій зоні комфорту останніх літ.

Отямився через годину. Вийшов на вулицю, вдихнув свіжого повітря Карпат — і знову відчув снагу. Завтра залишатиму країну

старту — рідну Україну — і потім упродовж року триматиму шлях строго на Захід навколо всієї Землі.

Спасибі всім за підтримку.

Усе лише починається!

Україна на старті подорожі потішила розкішним бабиним літом. Перший відтинок шляху, від України до Європи, я вирішив подолати на своєму авто. Залишаючи за спиною перші сотні кілометрів, чимдуж насолоджувався красою природи і її ранньоосінніми барвами.

Ці барви осені, на які часто не зважаєш у великому місті, тут замайоріли на повну силу! Коли ліси, немов у фінальному теплому ривку, одягають свої крони в палітру глибоких фарб. Від зеленого до жовтого і червоного з бордовим. І вся ця пишна кульмінація кольору контрастує з ясним блакитним небом.

Мальовничі долини й луки, похилі гори, вогненно-руді у світлі західного сонця, дивовижний замок, який нам абсолютно випадково трапився на шляху. За чимало років мешкання в Україні я, мабуть, уперше упивався кожною хвилиною перебування тут, удихав рідне повітря на повні груди і не міг надихатися.

Так, часом потрібно ступити вбік, щоб помітити красу, яка завжди поруч.

Стоячи в черзі на угорському кордоні, я переглядав матеріал, який відзняв у Карпатах, і згадував події напередодні. Останній вечір, який збавив удома, видався тихим і душевним. Я підсумував усі справи, попрощався із сім'єю і з друзями, довго обіймався і говорив із коханою Марусею, поки знепритомнів від втоми і щастя. Вона дала мені найголовніше: підтримку в цій

авантюрі з багатьма невідомими. І тепер я покидав Україну зі спокійним серцем, сповнений лише передчуття великого шляху.

Та вже на першому кордоні мої високі поривання впритул зіткнулися з бюрократичною реальністю. Веремія почалася через те, що півтора місяці тому французький прикордонник при моєму вильоті забув поставити в паспорт штамп виїзду. І тепер начальник прикордонної застави — сутулий угорець з ріденькими вусиками і сердитим поглядом — був одержимий думкою, що я нелегально покинув тоді територію Європейського Союзу.

Прискіпливий до скреготу зубів, він ще від раночку злостився від напору іммігрантів, які щобожий день намагаються прорватися через їхній контрольний пункт. І тому вирішив зігнати всю злість на українцях, особисто на мені й моїх супутниках. Утішався дочепитися до будь-чого і нічого не хотів чути. Ти йому аргументи — він тобі: «Нем мегенгедет»^{***}. Хоч кілок йому на голові теши.

Мої відеооператори Адам і Вова чекали в машині. Вони сварилися, напевно, як і всю дорогу до цього, мірялися камерами. Адам — нідерландець турецького походження. Злегка повненький, але з доволі гарненькою фізіономією, що сприяє його неабиякому успіху серед жінок. Щоб згладжувати гострі кути, Адама необхідно регулярно припудрювати компліментами, мов рахат-лукум. Природно, хвалити належало не його лискучу шевелюру, а талант відеооператора.

Адам дійсно буквально дивився на світ через об'єктив камери й відривався від неї, лише коли в поле зору потрапляла

якась красуня. Існування дружини й чотирьох дітей аж ніяк не заважало йому обдаровувати своєю увагою всі рухомі привабливі «об'єкти» жіночої статі. До слова, це було ще одним каменем спотикання між ним і Вовою — питомим мешканцем Західної України — і зовні, і ментально.

Вова — світлий і блакитноокий, з упертою лінією рота і щелепи, і такий самий упертий за характером. Такий собі «парубок моторний»****, чесний, прямолінійний і скупий на похвалу. Та як усякий режисер хотів, щоб його роботу помічали й відзначали, і частенько перетягував ковдру на свій бік. Протилежніших за Адама й Вову людей уявити важко. Ясна річ, без мене вони обидва нікуди не могли рушити і, бідолахи, мусили терпіти один одного в замкнутому просторі автомобіля і у проекті фільму про навколосвітку. З такою строкатою командою я й мав здолати перший місяць шляху, навчившись у них за цей час самотійно поратися зі зйомками.

Я ж, по суті ще й не розпочавши свою велику пригоду, сидів на кордоні в задушливій кімнатці без вікон, залюдненій спітнілими іммігрантами й депортованими особами. Більшість із вигляду — «заробітчани», які їхали з надією приробити трохи грошей для сім'ї. Проте були там і просто туристи, мандрівники, такі самі, як я, у яких виявилася якась проблема з візою або паспортом. Усі вони були розгублені й збентежені, їхні погляди блукали обличчями одне одного, немов шукаючи підтримки і співчуття. Кажуть, як стрінеш Новий рік, так і проведеш. Може, з подорожами та сама історія? Я сподівався, що ні. От вам і Старт Європи, хай йому грець!

— Я тут уже чотири години байдикую, — поскаржився незрозуміло кому кремезний мужик праворуч від мене. — Уже простіше розвернутись і повернутися в Україну, та хай вони скиснуть. У мене всі документи на руках, усе одно пропустять.

От і я подумав: «Хай скиснуть!». Коли начальник прикордонної застави вкотре просунув голову в двері, щоб викликати одного з нас, я рвонув із місця і нахабно захопив його увагу.

— На якій підставі ви мене затримуете? — звернувся англійською.

Він міг будь-скільки вдавати «моя твоя не розуміти», але не дочекається від мене підігрування. Практично тицьнув йому під ніс зворотні квитки Ніцца –Київ, як доказ, що територію ЄС покинув учасно і легально. Здавалося б, заперечити на це нічого, але прикордонник навіть на них не подивився.

Говорити англійською він, як і перше, відмовлявся, хоча мову, безперечно, знав. Витріщився на мене з-під лоба, насупився і руки в боки упер, немов я тут — демон-балрог, а він Гендальф: «Ти не пройдеш!».

— Нем мегенгедет, — як платівка, яку заклинило, повторював угорець. Вичавлював ситу чиновницьку усмішку в передчутті умовлянь. «Навколосвітня подорож, кажеш, попереду? Нумо, танцюй переді мною! Подивимося, як ти збираєшся із цим упоратися».

Є такі люди, які люблять конфлікт, провокують його і спостерігають за реакцією співрозмовника. У такий момент головне — не піддатися, переломити ситуацію внутрішньою силою. Як у селі, їдеш на велосипеді повз двори, і за тобою

ув'язується дрібна шавка. Гавкає, надривається щосили, дріботить своїми тонкими лапками, ледь не під колеса кидається — аби показати, хто тут важливий, хто тут господар. А проїжджаєш повз наступний двір, і там лежить біля воріт велика вівчарка. Тільки очима ледачкувато лупає, проводжаючи поглядом, і дримає спокійно далі. Вона знає, що в разі чого сила за нею.

Та варто відірвати ногу від педалі й «замахнутися» на дрібну шавку, як гавкання переходить у полохливий вереск. Тож після ще одного ігнорування моїх аргументів я різко наблизився до начальника прикордонної застави. Наблизився в буквальному сенсі слова. Так, що навіть роздивився чорні волосинки, що стирчать із ніздрів його гострого носа. Від правоохоронця добряче віяло розчинною кавою і дешевим тютюном.

— Якщо я зважився на те, щоб пройти весь світ, то твоя бюрократія мене не зупинить! — голосно відчеканив слова — аж так, що вони ніби відлітали від стін. — Уторопав?

Несподівано стало дуже тихо. Іммігранти в кімнатці припинили перешіптуватися й дивилися на нас здивовано. Оце так шоу! Я не експерт з англійської, у мене не ідеально чиста вимова. Проте це була та ситуація, де самі слова не значать анічогісінько. Є тільки посил, енергія, яку ти спрямовуєш на співрозмовника — нога, яку в замаху відірвав від велосипедної педалі. У цьому весь сенс. І в очах шавки промайнув острах.

Пауза. Тиша. Я так само стояв некомфортно близько до прикордонника, височів над ним, як скеля. В очі ніби піску насипали — чи то я їх так грізно вибалушив, чи давно не кліпав.

Неймовірно кортіло почухати їх рукою, але я стримався — гра в баньки ще не закінчена.

— Перекладач! — після довгих секунд цілковитого заціпеніння гаркнув начальник прикордонної застави, переводячи злий погляд із мене на двері, де розгублено нудився якийсь українець.

Не спитавши дозволу, я розвернувся і вийшов з «депортаційної» кімнати в коридор. Ледь ніс до носа не зіткнувся з Адамом, який, очевидно, стомився від компанії нашого західноукраїнського друга й вирішив довідатися про стан справ із перших вуст.

На його ніжному обличчі відображалася комічна суміш страждання і стоїчного терпіння. Якби в Туреччині були херувими, то неодмінно скидалися б на Адама. Він звичним жестом п'ятірні прочесав густу набріолінену шевелюру, як справжній спокусник, і, побачивши мене, накинувся з розпитуваннями. «Чому? Як довго чекати? Коли пропустять?»... Відповісти я навіть не встиг.

У коридор вийшов «перекладач» і слизькими руками простягнув мої паспорти:

— Начальник анулював-скасував штамп в'їзду в Угорщину і поставив штамп у ваш другий паспорт.

Я взяв документи, переглянув спершу свій «безталанний» паспорт, де штампа про виїзд з Ніцци не було, а тепер ще й з анульованим штампом в'їзду. Перевірів другий паспорт — угорський штамп там.

— Це все? Ми можемо їхати далі? — роздратовано поцікавився Адам у «перекладача», поки я роздивлявся

документи.

— Так, звісно.

Начальник прикордонної застави так більше й не з'явився «попрощатися». Ми з Адамом попрямували до виходу, і аж при самих дверях я зупинився, не стримавшись:

— Суки.

Шлях був вільний. Тепер нарешті можемо прямувати до Будапешта.

Атмосфера в салоні нашого розфарбованого авто ненадовго змінилася: замість за звичаєм сперечатися один з одним, Адам і Вова одностайно паплюжили прикордонника. Шлагбауми піднялися, і ми переможно в'їхали на територію Угорщини.

— Вово, ну ти там зняв трохи цього трешу? — запитав я у Вови, чим, мабуть, і порушив їхнє нетривке перемир'я.

Херувимське обличчя Адама миттю виринуло в отворі між передніми сидіннями.

— Узагалі-то Валадимир був у машині, але я вихопив усі найліпші кадри, — уклінився він, кидаючи на свого колегу швидкий погляд.

«Валадимир» із турецьким акцентом прозвучало дуже пікантно, по-східному. Боковим зором я поспостерігав, як між ними триває коротка німа сцена.

Вова у словесну перепалку вирішив не вступати, але скористався перевагою, що сидів спереду, тож першим продемонстрував мені свої кадри. Він завмер із простягнутою камерою, немов відмінник зі щоденником, який чекає схвалення. «Робота — супер!» — ледь не зірвалося з язика. Я з

ridmi
ТВІЙ УЛЮБЛЕНИЙ КНИЖКОВИЙ

КУПИТИ